

Laugardalur – Þjóðarhöll

Húsakönnun

Steinunn Guðmundsdóttir

Reykjavík 2024

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 232

Borgarsögusafn
Reykjavíkur

Laugardalur – Þjóðarhöll

Húsakönnun

Steinunn Guðmundsdóttir

Reykjavík 2024

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 232

Unnið að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Ábyrgðarmaður: María Karen Sigurðardóttir, deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur.

© Borgarsögusafn Reykjavíkur

Steinunn Guðmundsdóttir

Mynd á forsíðu:

Ljósmyndasafn Reykjavíkur. Laugardalur, hluti úr loftmynd, Þorvaldur Örn Kristmundsson, 1. september
1992.

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Skýrsla nr. 232

Reykjavík 2024

Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

1.	Formáli	3
2.	1. Saga svæðisins	5
	1.1 Staðsetning, staðhættir og afmörkun svæðisins	5
	1.2 Fyrsta byggð á svæðinu.....	6
	1.3 Uppbygging á svæðinu 1950–1995.....	9
	1.4 Uppbygging á svæðinu 1995–2005.....	17
3.	2. Skráning menningarminja – Húsakönnun	19
	2.1 Um lögbundna verndun og skráningu menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja	19
	2.2 Um Húsaskrá Reykjavíkur	22
	2.3 Húsakönnun	23
	2.3.1 Deiliskipulagssvæðið – Laugardalur – Þjóðarhöll	23
	2.3.2 Núverandi byggð á svæðinu – Helstu einkenni og yfirbragð.....	23
	2.3.3 Húsaskrá: Laugardalur – Þjóðarhöll.....	25
	2.3.4 Varðveislumat fyrir hús og mannvirki	31
	2.3.4.1 Verndarflokkar	31
	2.3.4.2 Verndarstaða húsa og mannvirkja á svæðinu gagnvart lögum um menningarminjar	33
	2.3.4.3 Niðurstöður um varðveislugildi og tillögur um hverfisvernd húsa og heilda .	33
4.	Heimildaskrá	36

Formáli

Hér fer á eftir húsakönnun fyrir deiliskipulagssvæði sem tekur til lóðar Laugardalshallar og aðliggjandi lóðar við Engjaveg í suðvesturhluta Laugardals. Könnunin er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur vegna breytingar á deiliskipulagi svæðisins vegna fyrirhugaðrar uppbyggingar nýrrar þjóðarhallar við Laugardalshöll („Laugardalur – Þjóðarhöll“).

Borgarsögusafn Reykjavíkur, áður Minjasafn Reykjavíkur, hefur um árabil gert húsakannanir¹ í samræmi við ákvæði 37. gr. **skipulagslaga nr. 123/2010**, þar sem segir:²

Þegar unnið er **deiliskipulag í þegar byggðu hverfi** skal lagt mat á varðveislugildi svipmóts byggðar og einstakra bygginga sem fyrir eru, með gerð **húsakönnunar**.

Ákvæði um skráningu menningarminja er jafnframt að finna í **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** sem tóku gildi 1. janúar 2013. Fjallað er um skráningu vegna skipulags í 16. gr. þar sem segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.³

Í skipulagsreglugerð er húsakönnun skilgreind sem „[u]ppplýsingar um byggð sem fyrir er og mat á varðveislugildi svipmóts byggðar og einstakra bygginga, þar sem m.a. er skoðað byggingar- og menningarsögulegt samhengi“.⁴ Húsakönnun er skilgreind á sambærilegan hátt í leiðbeiningum Minjastofnunar sem: „byggingarlistaleg og menningarsöguleg könnun sem byggir á skráningu húsa og mannvirkja sem studd er sagnfræðilegum heimildum, vettvangskönnun og mati á varðveislugildi einstakra húsa, húsasamstæða, byggðaheilda og svipmóti byggðar.“⁵

Tilgangur húsakannana og skráningar menningarminja er að „tryggja verndun og varðveislu menningararfsins. Með gerð húsakannana fæst yfirlit yfir byggingararfinn sem leggur grunn að því að unnt sé að móta stefnu um verndun hans“ og stuðlar að því að ákvarðanir sem varða verndun og/eða breytingar á byggð eða einstökum húsum byggji á faglegum grunni og séu teknar af þekkingu á því gildi sem þau hafa fyrir umhverfi, sögu og byggingarlist.⁶

Febrúar 2024

María Karen Sigurðardóttir
deildarstjóri minjavörslu og rannsókna
Borgarsögusafni Reykjavíkur

¹ Sjá vef Borgarsögusafns Reykjavíkur: <https://borgarsogusafn.is/utgafa/skyrslur>.

² Skipulagslög nr. 123/2010. Sjá lagasafn á vef Alþingis: <https://www.althingi.is/lagasafn/>.

³ Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Sjá lagasafn á vef Alþingis: <https://www.althingi.is/lagasafn/>.

⁴ Skipulagsreglugerð nr. 90/2013, 1.3. gr. Sjá reglugerðasafn á vefnum Ísland.is: <https://island.is/reglugerdir>.

⁵ Guðlaug Vilbogaðóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir, María Gísladóttir: *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*, 4.

⁶ Vefur Minjastofnunar Íslands: <https://www.minjastofnun.is/hus-og-mannvirki/skraning-vegna-skipulags-husakonnun-huginn/>.

1. Saga svæðisins

1.1 Staðsetning, staðhættir og afmörkun svæðisins

Hér fer á eftir umfjöllun um um deiliskipulagssvæði sem tekur til lóðar Laugardalshallar, Engjavegar 8, og aðliggjandi lóðar, Engjavegar 6 í suðvesturhluta Laugardals. Svæðið afmarkast af Engjavegi að norðan og austan, Suðurlandsvegi og gamla Múlavegi að sunnan og lóðamörkum Engjavegar 6 að vestan (sjá mynd 1). Á austanverðu svæðinu er Laugardalshöllin sem er fjölnota íþrótt- og viðburðahús. Þar fer skipulögð íþróttastarfsemi fram á vegum Reykjavíkurborgar ásamt stærri íþróttaviðburðum. Laugardalshöll er þekkt fyrir að vera þjóðarleikvangur Íslendinga þar sem flestir landsleikir og stærri keppnir sem haldnar eru innanhús fara fram. Í Laugardalshöll er einnig fjölbreytt viðburðahald til að mynda tónleikahald, ráðstefnur, sýningar og stærri veislur.

Vestan við Laugardalshöll, á Engjavegi 6, er Íþróttamiðstöðin í Laugardal staðsett. Þar eru í dag fjögur mannvirki sem hýsa flestöll sársambönd Íþróttasambands Íslands. Skipulagssvæðið er skilgreint sem svæði fyrir samfélagsþjónustu (S12 Laugardalshöll) í Aðalskipulagi Reykjavíkur 2040, þar sem gert er ráð fyrir áframhaldandi uppbyggingu og þróun svæðisins. Tekið er fram að þéttleiki nýrrar byggðar á svæðinu skuli almennt taka mið af yfirbragði núverandi byggðar og nýtingarhlutfalli á aðliggjandi lóðum, sbr. ákvarðanir þar um í hverfis- og deiliskipulagi.⁷

Mynd 1. Afmörkun svæðisins með svartri brotalínu.⁸

⁷ Aðalskipulag Reykjavíkur 2040, greinargerð (grænt hefti), 92. Sjá vef Reykjavíkurborgar: <http://reykjavik.is/aðalskipulag>.

⁸ Grunnur úr Landupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Sjá Borgarvefsja: <https://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja>. Merking svæðis: Steinunn Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni Reykjavíkur

1.2 Fyrsta byggð á svæðinu

Fyrsta eiginlega byggð í Laugardalnum hóf að rísa um aldamótin 1900. Saltfiskverkun var á Kirkjusandi og risu nokkur mannvirki í tengslum við hana. Ennfremur hófu bæjaryfirvöld úthlutun á erfðafestulandi á 19. öld og í kjölfarið voru nokkur erfðafestubýli reist á svæðinu. Markmiðið með útdeilingu erfðafestulanda var að gefa bæjarbúum kost á landi til ræktunar og búrekstrar. Blettirnir voru afhentir til eignar gegn árlegri leigu en erfðafestuhafar voru þó skyldaðir til að láta af hendi byggingarlóðir úr erfðafestulöndum sínum ef á þyrfti að halda, gegn niðurfærslu á árgjaldinu og hafði bærinn forkaupsrétt.⁹

Framan af 20. öld var reglum um erfðafestulöndin breytt á ýmsa vegu, m.a. tryggði bæjarstjórn eign sína á bæjarlandinu með nýjum skilmálum árið 1909. Lög um rétt kaupstaða og kauptúna gagnvart þeim sem áttu stórar óbyggðar lóðir tryggðu ennfremur rétt bæjarins og rannsókn sem gerð var árið 1928 sýndi fram á að bærinn væri hinn eiginlegi eigandi eldri landa og erfðafestuhafar hefðu einungis ræktunarrétt. Eftir að þessi niðurstaða fékkst átti að vera ljóst hver ætti erfðafestulöndin.¹⁰

Í kringum 1920 risu nokkur smábýli á erfðafestublettum sunnan þvottalauganna og austur með Suðurlandsbraut (sem þá kallaðist Laugavegur eða Suðurlandsvegur) á svæði sem nefnt var Þvottalaugablettir. Þegar kom fram á fjórða áratuginn hafði mýrinni verið skipt niður í 34 erfðafestulönd. Nokkuð var um að menn reistu sér sumarbústaði, en flestir höfðu búsetu á þessum skikum allt árið, höfðu fáeinar skepnur, en sóttu vinnu niður í bæ. Þessi búskapur setti svip á bæinn alveg fram á sjöunda áratuginn og þó fáir hefðu viðurværi sitt af landbúnaði eftir síðari heimsstyrjöldina hafði búskapur þeirra áhrif á þróun bæjarins og dreifingu byggðarinnar.¹¹

Árið 1943 kaus bæjarstjórn fimm manna nefnd til þess að skipuleggja skemmti- og íþróttasvæði í Laugardal. Nefndin skilaði af sér álit um afmörkun 95 hektara svæðis og taldi brýnt að það svæði yrði sem fyrst skilgreint sem íþrótt- og skemmtisvæði Reykjavíkur. Undirlendið væri slétt og þar væri mjög skjólríkt auk þess sem þar væri jarðhiti til staðar.¹²

Árið 1963 samþykkti borgarráð að samningum um erfðafestulönd yrði sagt upp á svæðinu og búpeningshaldi hætt hið fyrsta. Erfðafestuhöfum voru þó enn heimiluð afnot landanna fyrst um sinn, innan vissra takmarkana, en þeir gátu alltaf átt von á því að þurfa að láta jarðarparta af hendi hvenær sem borgin þyrfti á að halda. Á Laugardalssvæðinu voru þá þrjú allstór býli, *Laugabrekka* þar sem rekið var stórt kúabú, *Múli* þar sem var talsvert sauðfjárhald og *Laugaból* þar sem voru bæði kýr og kindur. Gert var ráð fyrir að íbúðarhús og þau gripahús sem byggð höfðu verið með leyfi borgaryfirvalda mættu standa fyrst um sinn, en skúrbyggingar og annar óþrífnaður yrði hreinsað burt fljótlega.¹³

Býlin *Laugabrekka* og *Múli* voru staðsett á þeim skipulagsreit sem nú er til umfjöllunar (sjá myndir 2, 3, 4 og 5 og töflu 1).

⁹ Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir, *Byggðakönnun: Borgarhluti 4 – Laugardalur* (skýrsla 162, 2013), 13.

¹⁰ Eggert Þór Bernharðsson, *Saga Reykjavíkur: Borgin: 1940–1990*. Fyrri hluti, 40.

¹¹ Þorgrímur Gestsson, *Mannlíf við Sund: býlið, byggðin og borgin*, 278; Eggert Þór Bernharðsson, *Saga Reykjavíkur: Borgin: 1940–1990*. Fyrri hluti, 39–40.

¹² „Skemmtigarður og íþróttasvæði Reykjavíkur“, *Þjóðviljinn*, 7.ágúst 1943.

¹³ Búskap hætt í Laugardal, *Tíminn*, 14.sept. 1963.

Mynd 2. Loftmynd af Reykjavík 1946. Herskálahverfið *Camp Caledonia* fyrir miðju við Suðurlandsbraut, Neðst eru býli í Laugardal, til vinstri er *Múli* og til hægri *Laugabrekka* við Suðurlandsbraut.¹⁴

Mynd 3. Býlið *Múli* 1973.¹⁵

Mynd 4. Býlið *Laugabrekka* 1973.¹⁶

¹⁴ *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: ÁBS LS 33-13. Ljósmyndari: Sigurhans Vignir.

¹⁵ *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: SPÓ ÁBS 1143. Ljósmyndari: Sveinn Þórðarson.

¹⁶ *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: SPÓ ÁBS 1486. Ljósmyndari: Sveinn Þórðarson.

Heiti og númer lands	Upphafleg notkun	Byggingar ár	Núverandi staða
Þvottalaugablettur 2	<i>Laugabrekka</i> . Íbúðarhús. Byggt úr grásteini og múrhúðað. Járnlæðning á þaki. Útihús, fjós og hlaða, byggt 1920 úr grásteini. ¹⁷	1916 ¹⁸	Horfið. Rifið 1975.
Þvottalaugablettur 3	<i>Múli</i> . Íbúðarhús. Byggt úr grásteini. Norðar á sömu lóð var útihús, hlaða og fjós, byggt úr grásteini. ¹⁹	1919	Horfið. Rifið 1977.
Þvottalaugablettur 4	<i>Dalur</i> . Íbúðarhús. Byggt af binding, hlið með torfi utan á en gaflar klæddir í“ borðum, pappa og járn, með járnþaki á borðasúð með pappa á milli. ²⁰	1919	Horfið. Rifið eftir 1963. ²¹

1.3 Uppbygging á svæðinu 1950–1995

Fyrstu hugmyndir um að koma upp útivistar- og íþróttasvæði handa Reykvíkum í Laugardalnum komu frá Sigurði Guðmundssyni málara um 1870. Þá var ekki farið að kalla svæðið Laugardal, en það nafn festist ekki í sessi fyrr en eftir 1920 þegar Eiríkur Hjartarson rafvirkjameistari fékk land í dalnum og reisti þar hús og garðyrkjustöð undir nafninu *Laugardalur*.

Árið 1943 samþykkti bæjarstjórn að hafist yrði handa við gerð útivistar- og íþróttasvæðis í Laugardal. Framræsla landsins sem var mjög votlent, hófst 1946 og gerð íþróttaleikvangs árið 1950. Fyrsti áfangi, knattspyrnuvöllurinn, var tekinn í notkun 1957, vígður 1959. Eftir það hófst gerð nýrrar sundlaugar, en Laugardalslaugin var vígð 1968. Jafnframt þessu var hafist handa við gerð heildarskipulags að dalnum með það fyrir augum að hann yrði útivistar-, tómstunda- og íþróttasvæði borgarinnar.

Árið 1972 voru fyrstu drög að skipulagi Laugardalsins samþykkt og endanlegt deiliskipulag árið 1986. Árið 1991 var svo endurskoðuð skipulagstillaga samþykkt (sjá mynd 6).²³

Mynd 6. Endurskoðuð deiliskipulag gert af Teiknistofu Reynis Vilhjálmssonar, samþykkt 7. maí 1991.²⁴

²³ Finnur Kristinsson, *Drög að skipulagssögu Reykjavíkur*, 178. Umhverfis- og skipulagssvið 1995.

²⁴ Finnur Kristinsson, *Drög að skipulagssögu Reykjavíkur*, 183. Umhverfis- og skipulagssvið 1995.

Gísli Halldórsson var ráðinn af Íþróttanefnd ríkisins árið 1944 til þess að gera heildartillögu að skipulagi á öllu svæðinu, en hann rak þá teiknistofu sína með Sigvalda Thordarsyni. Þeir opnuðu stofu saman árið 1940 sem þeir ráku saman til ársins 1948, en þá tók Sigvaldi við yfirstjórn á teiknistofu SÍS. Þeir lögðu til að að mannvirki fyrir íþróttir yrðu reist fyrst og yrðu vestast í dalnum, en menningarhúsum og söfnum yrði dreift um dalinn meðfram götunum sem umlykja svæðið.²⁵

Teikningar af íþróttaleikvanginum afhenti Gísli Laugardalsnefndinni árið 1946. Framræslu svæðisins lauk um 1950 og hófust þá framkvæmdir við Laugardalsvöll, en sökum mikils fjárskorts gengu þær framkvæmdir afar hægt. Framkvæmdum við leikvanginn lauk um mitt sumar 1957 fyrir 10 ára afmæli KSÍ.²⁶

Eitt af þeim íþróttamannvirkjum sem áttu að rísa í Laugardal var stór íþróttahöll sem skyldi þjóna bæði sem íþróttahús og sýningarsalur. Laugardalshöllin var samstarfsverkefni Reykjavíkurborgar, Sýningarsamtaka atvinnurekenda, Íþróttabandalags Reykjavíkur (ÍBR) og Bandalags æskulýðsfélaga í Reykjavík (BÆR). Gísli hafði unnið við tillögugerð að íþróttahúsinu í samvinnu við fræðslustjóra og íþróttafulltrúa borgarinnar og Skarphéðinn Jóhannsson var arkitekt sýningarsamtakanna. Það var því ákveðið að Gísli og Skarphéðinn myndu hanna höllina í sameiningu.

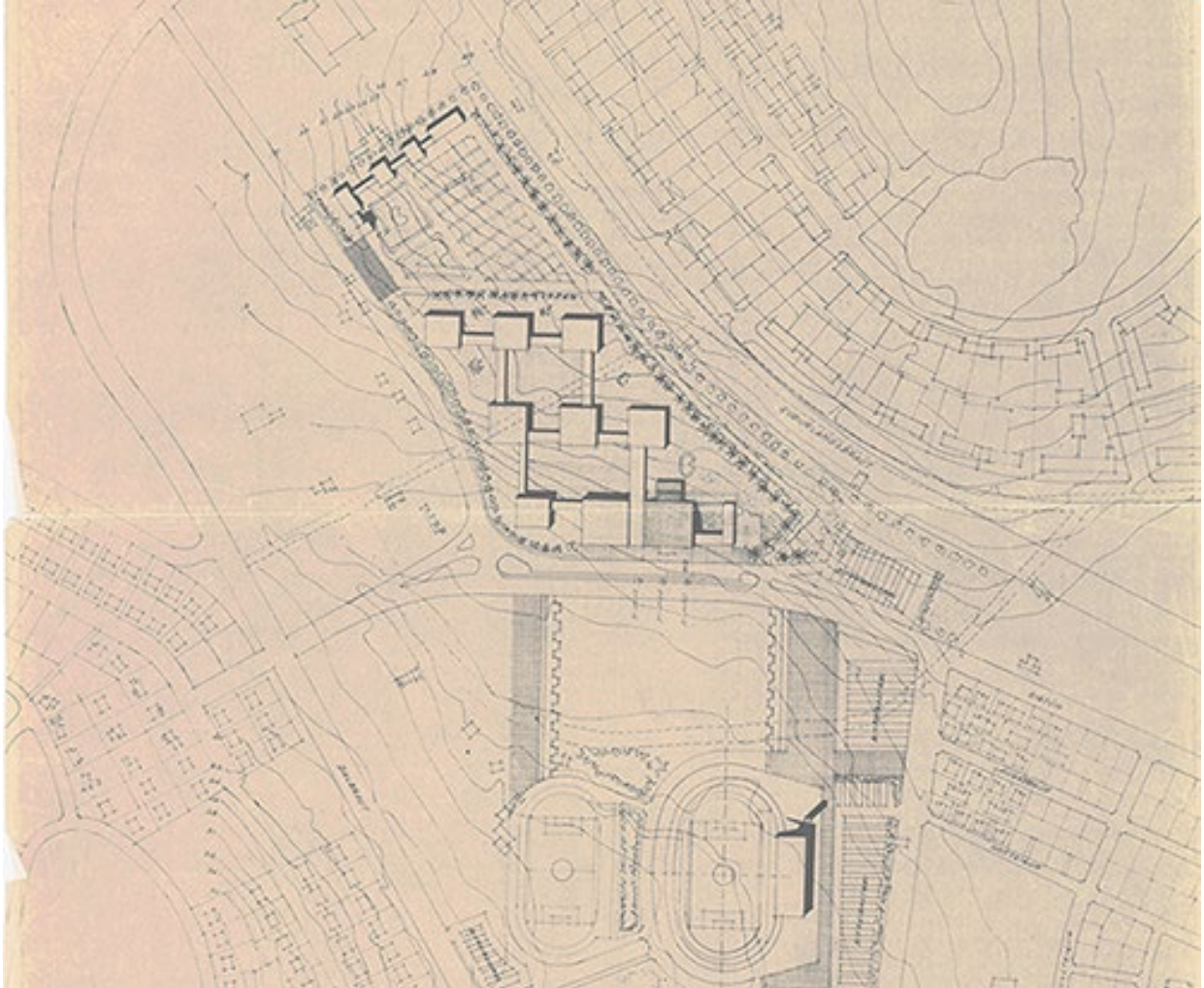

Mynd 7. Framkvæmdir við grunn hússins hafnar og fulltrúar frá bæjaryfirvöldum skoða aðstæður. Mynd tekin í mars–apríl 1960.²⁷

²⁵ Gísli Halldórsson og Margrét Leifsdóttir, Gísli Halldórsson arkitekt, 94. – Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 198–200.

²⁶ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 202–204.

²⁷ *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: VIG 2450-2. Ljósmyndari: Sigurhans Vignir.

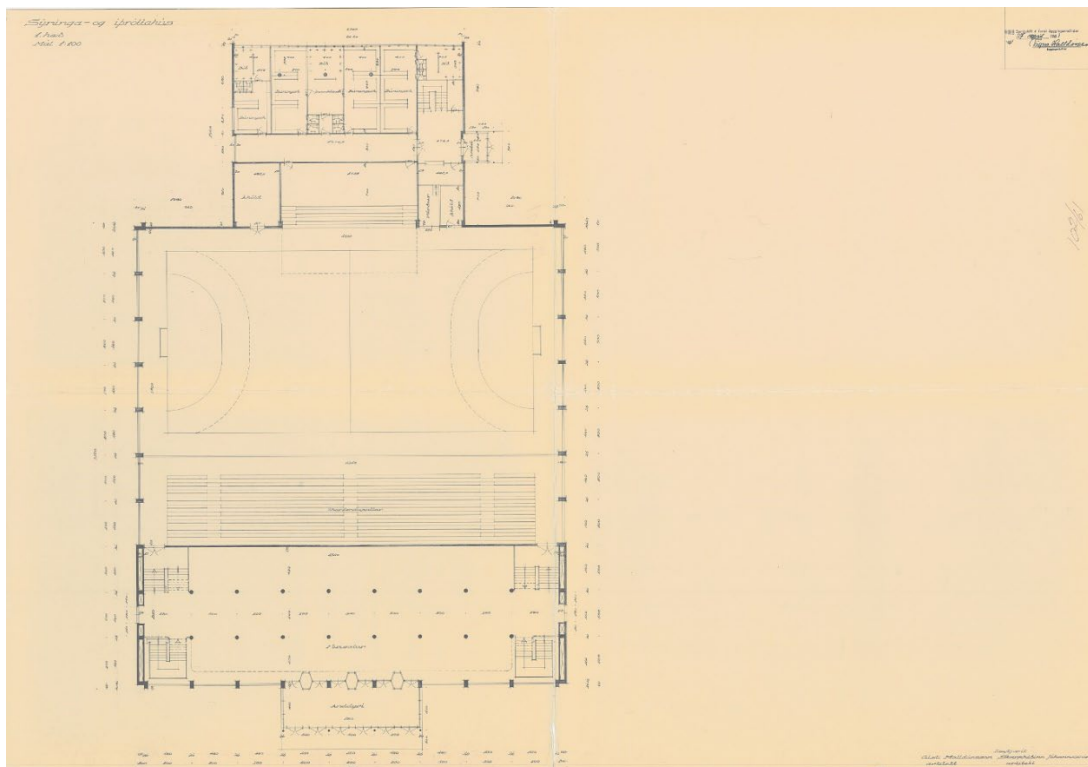
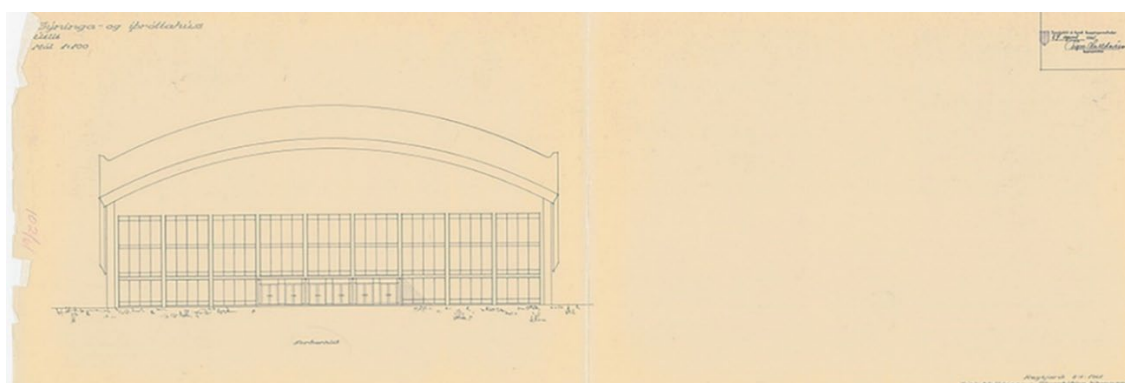
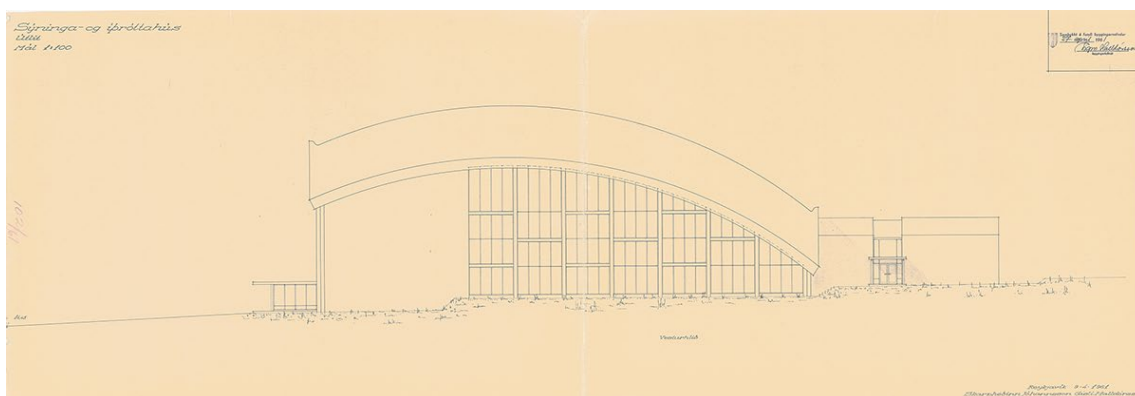
Mynd 8. Engjavegur 8, afstöðumynd frá 1961.²⁸

Vegna stærðarinnar á þaki hússins sem þurfti að vera án súlna var nauðsynlegt að hafa burðarþolsverkfræðinga með í ráðum frá upphafi og voru verkfræðingarnir Bragi Þorsteinsson og Eyvindur Valdimarsson ráðnir til að sjá um reikninga á öllu burðarþoli í húsinu. Eftir nokkra tillögugerð var ákveðið að steypa þak hússins og forma það sem hálfkúlu. Meginhluti þaksins var 10 sm þykkur, en þykktin var aukin jafnt og þétt í 30 sm á öllum svæðum næst úthornum hússins. Þakið var á sínum tíma stærsta steinsteypa kúlupak á Norðurlöndum (sjá myndir 9,10, 11 og 12).

Byggingaframkvæmdir gengu hægt á þessum tíma. Það var því ekki fyrr en í desember 1965 að húsið var vígt með landsleik Íslands og Sovétríkjanna.²⁹

²⁸ *Skjalaver Höfðatorgi*. Aðalupprættir. Engjavegur 8. BN 102/61, sp. 27. apríl 1961.

²⁹ Gísli Halldórsson og Margrét Leifsdóttir : Gísli Halldórsson arkitekt, 68. – Jón M. Ívarsson: Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 208–211.

Myndir 9, 10 og 11. Grunnmynd 1. hæðar, útlit norðurhliðar og útlit vesturhliðar.³⁰

³⁰ Skjalaver Höfðatorgi. Aðaluppdrættir. Engjavegur 8. Teikning undirrituð af Gísla Halldórssyni og Skarphéðni Jóhannssyni, BN 102/61, sp. 27. apríl 1961.

Mynd 12. Laugardalshöll í byggingu. Mynd tekin í september 1963.³¹

Mynd 13. Laugardalshöll, mynd tekin 1970–1980.³²

³¹ *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: PTH-037 017 2. Ljósmyndari: Pétur Thomsen.

³² *Ljósmyndasafn Reykjavíkur*: ÓKM 072 031 2. Ljósmyndari: Ólafur K. Magnússon.

Gísli Halldórsson varð formaður byggingarnefndar Íþróttasambands Íslands (ÍSí) sem hélt sinn fyrsta fund 17. júní 1961. Þá gerðu ÍSí og ÍBR samstarfssamning um að byggja íþróttamiðstöðina sem staðsett er austanvert á skipulagsreitnum sem hér er til umfjöllunar (Engjavegur 6). Fyrsti áfanginn var fullgerður 1964 og var 250 fermetrar að grunnfleti.

Þetta var upphafið að því að leysa húsnæðisvanda sérsambandanna, sem nú komu undir verndarvæng ÍSí þar sem þau fengu sínar skrifstofur. ÍSí krafðist fljótlega meira húsnæðis og 1970 var KSÍ, sem var stærsta sambandið, farið að huga að eigin byggingu. Samkomulag varð þá um að ÍSí, ÍBR og KSÍ myndu sameinast um að byggja aðra byggingu jafnstóra þeirri fyrstu og staðsetta vestan við hana (sjá mynd 15). ÍSí skyldi eiga fyrstu hæðina, ÍBR aðra og KSÍ þá þriðju. Framkvæmdir á 2. áfanga hófust árið 1972 og þeim lauk árið 1974.³³

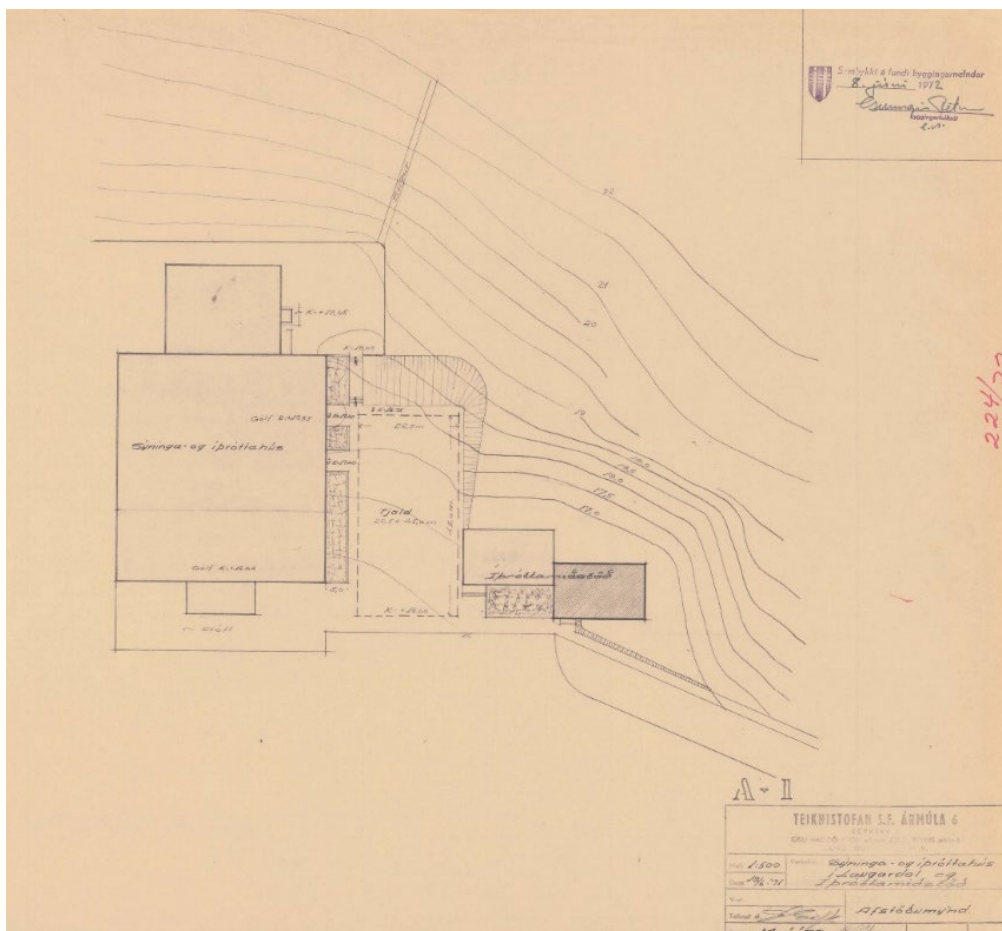
Fljótlega varð húsnæðið of lítið og huga þurfti að frekari framkvæmdum. Skipuð var ný byggingarnefnd undir forystu Gísla og ákveðið að byggja nýtt hús (3. áfanga) vestan við þegar gerðar byggingar (sjá myndir 14 og 15). Húsið var á þremur hæðum með kjallara að hluta. Á fyrstu hæð voru gistisherbergi, á annarri hæð voru fundarsalir og kennslurými og skrifstofur ÍSí og Ólympíunefndar voru staðsettar á þriðju hæð. Húsið var tekið í notkun 21. júní 1986 við hátíðlega athöfn.

Gistisherbergin á fyrstu hæðinni voru hugsuð sem aðstaða fyrir íþróttamenn utan af landi sem kæmu á námskeið á vegum sambandsins. Með stórauðnu námskeiðshaldi á vegum ÍSí átti að bæta úr hinum mikla skorti sem var á íþróttakennurum. Lögð var áhersla á að námskeið í öllum greinum íþróttar yrðu haldin yfir vetrartímann. Með bættri aðstöðu Íþróttakennaraskólans á Laugarvatni og útskrift nemenda þaðan árlega, var ekki lengur talin þörf á gistirýmum og húsrýminu var fljótlega breytt í fundar- og skrifstofuaðstöðu fyrir sérsamböndin.

Um 1990 var farið að huga að fjórða og síðasta áfanga Íþróttamiðstöðvarinnar (sjá mynd 16 og 17). Húsið var stærsta hús Íþróttamiðstöðvarinnar, enda hýsti það stórfyrirtækið Íslenska getspá (Lottó) þegar það var tilbúið árið 1992 jafnframt því sem ÍSí fékk til notkunar tvær rúmgóðar hæðir sem voru innréttaðar fyrir skrifstofur sérsambandanna.³⁴

³³ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 280–281.

³⁴ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 281–283.

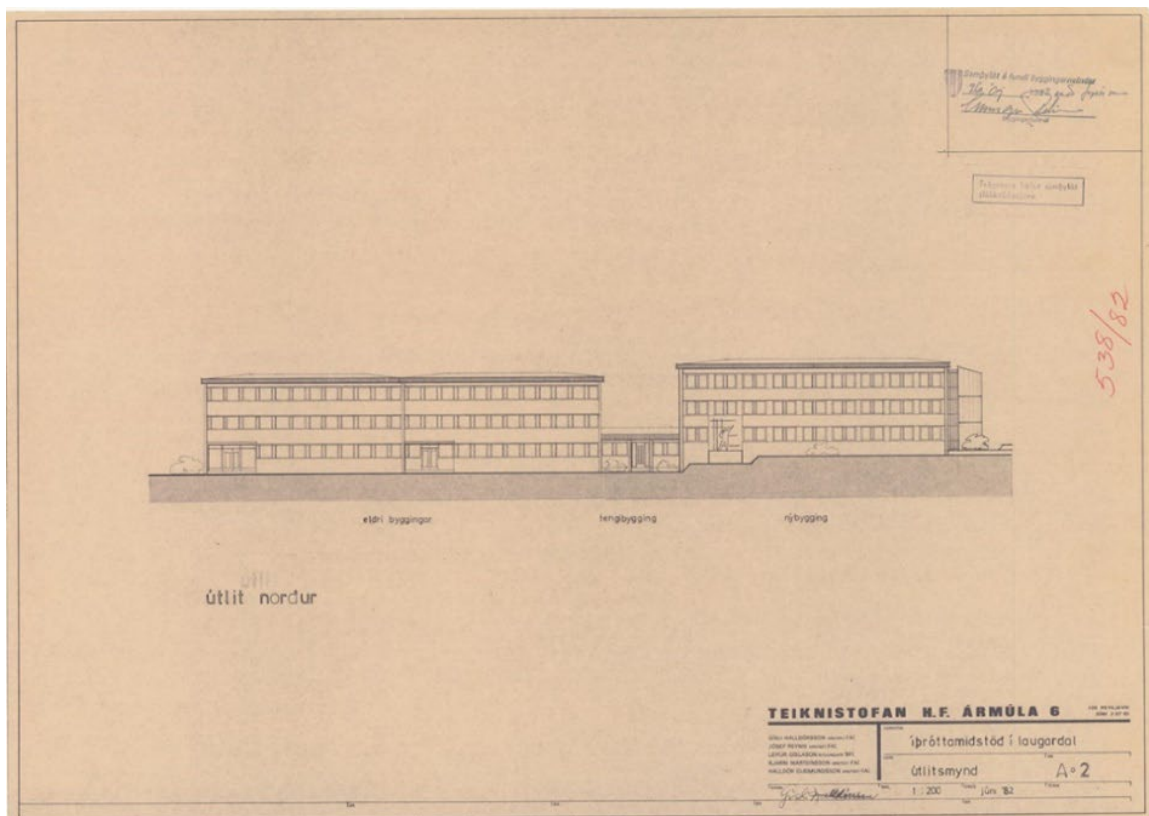
Mynd 14. Íþróttamiðstöð Engjavegi 6. Byggingarleyfisteikning fyrir 2. áfanga.³⁵

Mynd 15. Þriðji áfangi Íþróttamiðstöðvarinnar í smíðum. Mynd tekin í júlí 1983.³⁶

³⁵ Skjalaver Höfðatorgi. Aðaluppdrættir. Engjavegur 6. Teikning undirrituð af Leifi Gíslasyni, BN 224/72, sp. 8. júní 1972.

³⁶ Ljósmyndasafn Reykjavíkur: 365 Reykjavík byggingar Laugardalshöll 1. Ljósmyndari: Gunnar V. Andrésson.

Mynd 16. Íþróttamiðstöð Engjavegi 6. Útlit norður.³⁷

Mynd 17. Horft til norðvesturs yfir fjórða áfanga Íþróttamiðstöðvarinnar.³⁸

³⁷ *Skjalaver Höfðatorgi*. Aðaluppdrættir. Engjavegur 6. Teikning undirrituð af Gísla Halldórssyni, BN 538/82, sþ. 26. ágúst 1982.

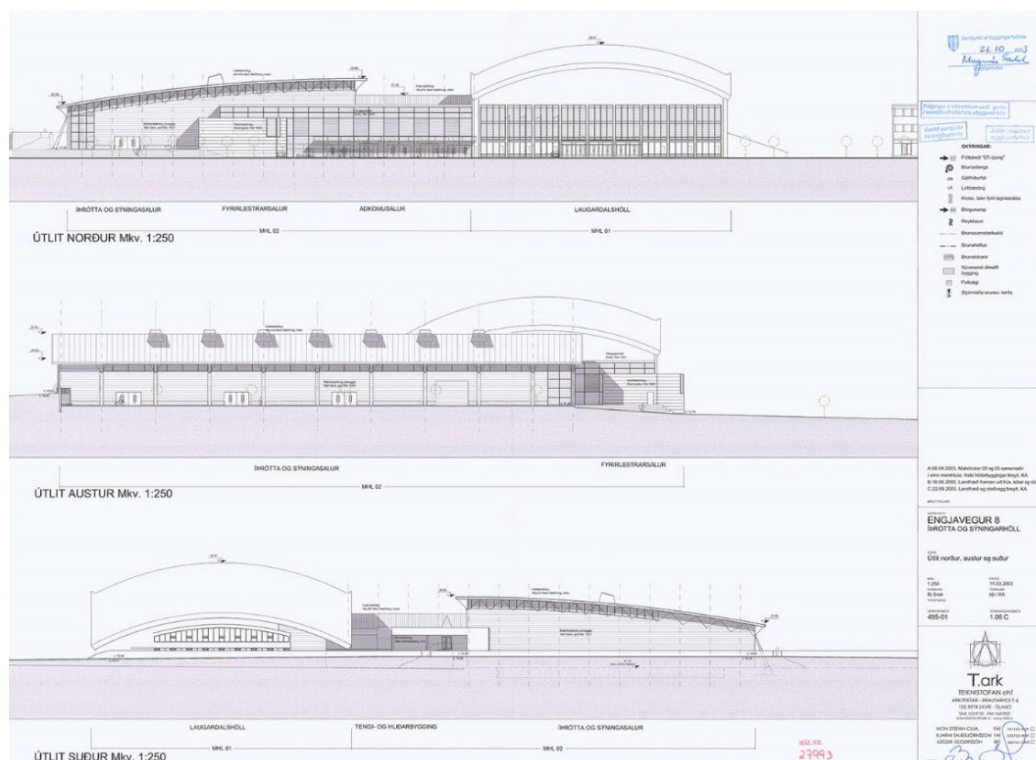
³⁸ *Borgarsögusafn*. Steinunn Guðmundsdóttir.

1.4 Uppbygging á svæðinu 1995–2005

Fyrsta viðbygging við upprunalegu Laugardalshöllina var byggð í tilefni af heimsmeistaramóti (HM) í handbolta árið 1995 en þá þurfti að stækka húsið þannig að það myndi rúma 5.100 áhorfendur vegna mótsins. Stækkunin var leyst með því að teknar voru fimm súlur úr austurgafli og gerð viðbygging þar fyrir aukinn áhorfendafjölda. Viðbyggingin var hönnuð af Gísli Halldórssyni (Teiknistofunni h.f. Ármúla 6).³⁹

Uppbyggingu í Laugardalnum var þó ekki lokið þar með og borgarstjórn ákvað að ganga til viðræðna við Samtök iðnaðarins um fyrirhugaða byggingu sýningarstöðu við hlið Laugardalshallar og var fyrsta skóflustungan að henni tekin árið 2003. Þá komu upp hugmyndir um að flétta sýningarhöllina saman við bætta aðstöðu fyrir frjálsíþróttafólk og því ákveðið að ráðast í byggingu fjölnota sýningar- og frjálsíþróttahallar. Reykjavíkurborg og Samtök iðnaðarins stofnuðu sérstakt hlutafélag um verkefnið og var ákveðið að byggja mannvirkið í einkaframkvæmd og að félagið myndi sjá um rekstur þess og markaðssetningu.⁴⁰

Framkvæmdir við nýju frjálsíþróttahöllina sem samtengd er gömlu Laugardalshöllinni hófust í janúar 2004 og var áætlað að það tæki rúmt eitt og hálf ár að byggja þetta nýja mannvirki sem rúma átti um 1600 áhorfendur. Heildarstærð Laugardalshallarinnar var þá komin í 16.000 fermetra.⁴¹

Mynd 18. Teikningar að íþrótt- og sýningarhöll austan Laugardalshallar. Útlit norður, austur og suður.⁴²

³⁹ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 281–283.

⁴⁰ Frjálsíþróttahöll og keppnislaug, Fréttatíminn, 29. júlí 2003.

⁴¹ Búast má við stórbættum árangri, DV, 4. apríl 2005.

⁴² *Skjalaver Höfðatorgi*. Aðaluppdrættir. Engjavegur 8. Teikning undirrituð af Bjarna Snæbjörnssyni, BN 27993/03, sp. 21. október 2003.

Nýja húsið tengist eldri Laugardalshöll um hliðarbygginguna sem gerð var sérstaklega fyrir HM í handbolta árið 1995. Aðkomusalurinn er í beinu framhaldi af forsal Laugardalshallar og mynda húsin þannig eina heild (sjá myndir 18, 19 og 20). Aðalhönnuður nýju byggingarinnar er Bjarni Snæbjörnsson en hann var meðeigandi Teiknistofunnar T.ark (áður Teiknistofan h.f. Ármúla 6) frá 1995. Verkfræðistofan VST sá um alla verkfræðihönnun.

Mynd 19. Íþróttar- og sýningarhöll, framhlið.

Mynd 20. Íþróttar- og sýningarhöll, austurhorn.⁴³

⁴³ Myndir 19 og 20: *Borgarsögusafn*, Steinunn Guðmundsdóttir

2. Skráning menningarminja – Húsakönnun

2.1 Um lögbundna verndun og skráningu menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja

Þegar unnið er að skipulagsgerð á vegum sveitarfélags gilda ákveðin lagaákvæði, reglugerðir, reglur og leiðbeiningar um skráningu, umfjöllun og ákvarðanatöku um fornleifar og byggingararf, sem hér er greint frá.

Um skráningu *húsa og mannvirkja* vegna deiliskipulags gilda annars vegar **lög um menningarminjar nr. 80/2012** ásamt **reglum um skráningu jarðfastra menningarminja nr. 620/2019** og hins vegar ákvæði **skipulagslaga nr. 123/2010** um gerð húsakannana.⁴⁴

Samkvæmt **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** skal skráning *fornleifa, húsa og mannvirkja* fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.⁴⁵ Minjastofnun Íslands hefur yfirumsjón með skráningu fornleifa og friðaðra og friðlýstra húsa og mannvirkja og hefur sett reglur þar sem skilgreindar eru kröfur stofnunarinnar um skráningu fyrir hvert skipulagsstig.⁴⁶

Ákvæði um *verndun og varðveislu húsa og mannvirkja* er að finna í VII. kafla laganna, 29.–33. gr. Frá því að lögin tóku gildi 2013 og fram til ársloka 2022 kvað 29. gr. laganna á um að öll hús 100 ára og eldri væru friðuð en samkvæmt breytingu á lögunum sem tók gildi 1. janúar 2023 eru nú *öll hús og mannvirki sem byggð voru árið 1923 eða fyrr friðuð*.⁴⁷ Um þessi hús gildir eftirfarandi ákvæði:

Óheimilt er að raska friðuðum húsum og mannvirkjum, spilla þeim eða breyta, rífa þau eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Einnig hefur orðið breyting á 30. gr. laganna um verndun annarra húsa og mannvirkja,⁴⁸ sem kveður nú á um *umsagnarskyldu vegna húsa sem byggð eru 1940 eða fyrr* (gilti áður um hús byggð 1925 eða fyrr):

Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru [1940] eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Í **reglum um skráningu jarðfastra menningarminja nr. 620/2019** er fjallað um skráningu *friðaðra, friðlýstra og varðveisluverðra* húsa og mannvirkja og þar segir um skráningu vegna deiliskipulags (4. gr.):

Skrá skal friðuð, friðlýst og varðveisluverð hús, húsasamstæður og mannvirki á deiliskipulagsreit í samræmi við staðla Minjastofnunar Íslands um húsaskráningu, sbr. einnig húsakönnun skv. 37. gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Á deiliskipulagsuppdætti skal sýna staðsetningu húsa og mannvirkja sem falla undir lög um menningarminjar og umfang þeirra.

⁴⁴ Skipulagslög nr. 123/2010, 37. gr., 5. mgr.

⁴⁵ Lög um menningarminjar nr. 80/2012, 16. gr., 1. mgr.

⁴⁶ Reglur um skráningu jarðfastra menningarminja vegna skipulags og framkvæmda nr. 620/2019.

⁴⁷ Lög um breytingar á lögum um menningarminjar nr. 80/2012 (aldursfriðun húsa og mannvirkja) nr. 126/2022, 1. gr.

⁴⁸ Lög um breytingar á lögum um menningarminjar nr. 80/2012 nr. 126/2022, 2. gr.

Um skráningu *fornleifa* vegna deiliskipulags segir í **reglum um skráningu jarðfastra menningarminja** (4. gr.):

Fornleifaskráningu vegna deiliskipulags skal vinna í samræmi við staðla Minjastofnunar Íslands um fornleifaskráningu. Sýnilegar fornleifar skulu mældar upp og útlínur skráðra fornleifa skulu færðar inn á skipulagsuppdrátt þannig að fram komi með skýrum hætti umfang og afstaða minjanna.

Minjastofnun hefur gefið út staðla fyrir skráningu fornleifa sem stofnunin gerir kröfu um að farið sé eftir svo fornleifaskráning í tengslum við skipulagsgerð teljist fullnægjandi.⁴⁹

Í **skipulagsreglugerð nr. 90/2013** er einnig greint frá því hvernig fjalla skuli um *friðun og verndun* svæða og einstakra menningarminja og mannvirkja í deiliskipulagi (5.3.2.17 gr.):

Gera skal grein fyrir gildandi stefnu aðalskipulags og ákvæðum laga um friðun og vernd þ.m.t. um náttúruvernd, minjavernd, vatnsvernd og hverfisvernd.

Afmarka skal verndarsvæði og merkja friðaðar og friðlýstar menningarminjar sem njóta verndar skv. lögum um menningarminjar og gera grein fyrir skilmálum sem um þau gilda.

Setja skal nánari skilmála um framkvæmdir og umgengni á viðkomandi svæðum eftir því sem tilefni þykir til, innan þeirrar stefnumörkunar sem fram kemur í aðalskipulagi og lög heimila.

Í **skipulagslögum nr. 123/2010** er kveðið á um gerð *húsakönnunar* vegna deiliskipulags en samkvæmt lögnum skal húsakönnun taka til *allrar byggðar og einstakra bygginga* í þegar byggðum hverfum sem verið er að skipuleggja (37. gr.):

Þegar unnið er deiliskipulag í þegar byggðu hverfi skal lagt mat á varðveislugildi svipmóts byggðar og einstakra bygginga sem fyrir eru, með gerð húsakönnunar.

Í **skipulagsreglugerð nr. 90/2013** er eftirfarandi skilgreining á húsakönnun (1.3. gr.):

Upplýsingar um byggð sem fyrir er og mat á varðveislugildi svipmóts byggðar og einstakra bygginga, þar sem m.a. er skoðað byggingar- og menningarsögulegt samhengi.

Minjastofnun Íslands hefur gefið út rafrænt skráningarform og **leiðbeiningar** sem nota skal við skráningu húsa og gerð húsakannana. Í leiðbeiningaritinu er eftirfarandi skilgreining á húsakönnun:⁵⁰

Húsakönnun: Byggingarlistaleg og menningarsöguleg könnun sem byggir á skráningu húsa og mannvirkja sem studd er sagnfræðilegum heimildum, vettvangskönnun og mati á varðveislugildi einstakra húsa, húsasamstæða, byggðaheilda og svipmóti byggðar.

Í **skipulagsreglugerð nr. 90/2013** er nánar kveðið á um að í deiliskipulagi skuli setja *markmið og skilmála um verndun og viðhald* byggðar og bygginga á *grunni húsakannana* (5.3.2.1. gr.):

Í þegar byggðu hverfi skal lagt mat á varðveislugildi og svipmót byggðar og einstakra bygginga sem fyrir eru, með gerð húsakönnunar og setja markmið og skilmála um verndun og viðhald á grunni þeirrar könnunar.

Þar er jafnframt greint frá heimild til að setja í deiliskipulag ákvæði um *hverfisvernd* eldri byggðar og minja (5.3.2.17 gr.) sem byggir á 12 gr. skipulagslaga nr. 123/2010:

⁴⁹ Minjastofnun Íslands, *Skráningarstaðlar fornleifa*, 2013.

⁵⁰ Guðlaug Vilbogaðóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir og María Gísladóttir, *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*, 4.

Heimilt er við gerð deiliskipulags að setja ákvæði um hverfisvernd þótt slíkt svæði sé ekki afmarkað í aðalskipulagi, svo sem til að vernda sérkenni eldri byggðar eða annarra menningarsögulegra minja, náttúruminja, náttúrufar, gróður eða annað vegna sögulegs, náttúrulegs eða menningarlegs gildis. Gera skal grein fyrir ástæðu hverfisverndarinnar og hvaða skilmálar gilda um framkvæmdir og umgengi.

Tekið er fram að (5.3.2.17 gr.):

Ákvörðun um hverfisvernd húsa, götumynda og byggðarmynsturs skal m.a. byggja á húsakönnun.

Samkvæmt sömu grein skipulagsreglugerðar, skal gera *grein fyrir ástæðu hverfisverndarinnar og hvaða skilmálar gilda* vegna hennar um framkvæmdir og umgengi.⁵¹

Eitt markmið skráningar menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja, er að koma í veg fyrir að þær verði fyrir raski eða skemmdum að nauðsynjalausu. Það er hagur þeirra sem stýra framkvæmdum að til sé yfirlit yfir menningaminjar á tilteknum svæðum og það fæst með skráningu minjanna.

Fornleifaskráning minnkar líkur á því að óvænt finnist fornleifar á svæðinu sem nauðsynlega verður að rannsaka. Björgunaruppgröftur sem unninn er vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum er ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar því hagsmuni framkvæmdaraðila og fræðigreinarinnar. Almennt er æskilegast að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum, því að þeir sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum bera kostnað af fornleifarannsóknum sem nauðsynlegar reynast þeirra vegna, samanber 28. grein laga um menningarmínjar.⁵²

Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Tilgangur húsakannana er að tryggja að ákvarðanir sem varða breytingar á byggð eða einstökum húsum séu teknar af þekkingu á því gildi sem þau hafa fyrir umhverfi, sögu og byggingarlist. Með skráningu húsa og mannvirkja fæst yfirlit yfir byggingararfinn sem leggur grunn að því að unnt sé að móta stefnu um verndun hans og stuðlar að því að ákvarðanir sem varða verndun eða breytingar á byggð eða einstökum húsum byggi á faglegum grunni og séu teknar af þekkingu á því gildi sem þau hafa fyrir umhverfi, sögu og byggingarlist.⁵³

⁵¹ Skipulagsreglugerð nr. 90/2013, 5. kafli, 5.3.2.17. gr.

⁵² Lög um menningarmínjar nr. 80/2012, 28. gr.

⁵³ Guðlaug Vilbogatóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir og María Gísladóttir, *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*.

2.2 Um Húsaskrá Reykjavíkur

Húsaskrá Reykjavíkur er gagnagrunnur um hús í Reykjavík, sem haldið er utan um á Borgarsögusafni Reykjavíkur (áður Árbæjarsafni / Minjasafni Reykjavíkur). Megintilgangurinn með skránni er að safna á einn stað upplýsingum um hús í Reykjavík og varpa ljósi á byggingararf borgarinnar. Í húsaskránni má meðal annars finna upplýsingar um byggingarár húsa, hönnuði, upprunalega gerð, byggingarefni húsa, helstu breytingar sem gerðar hafa verið á viðkomandi húsum og annað sem lýtur að sögu þeirra. *Við skráningu í Húsaskrá Reykjavíkur er unnið eftir leiðbeiningum Minjastofnunar Íslands um húsaskráningu.*⁵⁴ *Húsaskráin er undirstaða þeirrar vinnu sem felst í gerð húsakannana og mats á varðveislugildi húsa og byggðaheilda, sem leggja skal til grundvallar við gerð deiliskipulags í þegar byggðum hverfum, samkvæmt skipulagslögum.*

Húsaskráin byggir á margvíslegum heimildum og frumgögnum svo sem brunavirðingum, gögnum byggingarnefndar, teikningum, kortum og ljósmyndum en einnig prentuðum heimildum og vettvangskonunum. Skráin er góður grunnur fyrir rannsóknir á byggingarsögu Reykjavíkur, þar sem í henni eru upplýsingar um hús sem byggð hafa verið í Reykjavík í gegnum tíðina, einnig þau sem hafa verið rifin.

Brunavirðingar eru mikilvægar heimildir um hús í Reykjavík. Eftir að Reykjavík fékk inngöngu í Brunabótafélag danskra kaupstaða árið 1874 voru öll hús bæjarins virt til brunabóta. Þá var húsunum lýst mjög nákvæmlega og verðmæti þeirra metið og skráð. Þessar brunavirðingar veita mikilvægar upplýsingar um byggingarár húsa og breytingar sem gerðar hafa verið á þeim. Byggingarnefnd tók til starfa í Reykjavík árið 1839. Á Borgarskjalasafni Reykjavíkur eru varðveitt öll skjöl byggingarnefndar frá upphafi, svo sem umsóknir um nýbyggingar og breytingar, leyfisveitingar nefndarinnar og umsagnir ýmissa aðila.

Teikningar og ljósmyndir veita mikilsverðar upplýsingar þegar rannsökuð er byggingarsaga húsa og þróun byggðar. Hjá byggingarfulltrúa Reykjavíkur eru varðveittar allar teikningar af húsum í Reykjavík sem sótt hefur verið um samþykki fyrir. Ljósmyndir koma sér vel við athugun á ýmsum atriðum, t.d. því hvernig gluggar húsa hafa tekið breytingum í gegnum tíðina, en slíkar breytingar eru yfirleitt ekki skráðar í skjallæg gögn. Ljósmyndir af húsum í Reykjavík eru varðveittar á Ljósmyndasafni Reykjavíkur og Þjóðminjasafni Íslands. Kort og uppdrættir eru einnig mikilvægar heimildir um þróun byggðar og meðal þeirra sem gagnast við rannsóknir á sögu Reykjavíkur eru ýmis frumkort af Reykjavík frá 18., 19. og 20. öld, sem og kort mælingadeildar Reykjavíkurborgar og skipulagsuppdrættir. Prentaðar heimildir eru til fjölmargar um sögu Reykjavíkur. Þær koma allar að góðum notum við gerð húsaskrárinnar, hvort sem um frásagnir samtíðarmanna er að ræða eða sagan er skráð af eftirkomendum.

Með skoðun og ljósmyndun á vettvangi er unnt að meta ástand viðkomandi húss eða svæðis og þannig næst jafnframt heildaryfirsýn yfir gerð og efnisnotkun. Umhverfislegt mat og þar með varðveislugildi húss byggir síðan á samanburði á núverandi ástandi og skjallægum upplýsingum um upphaflega gerð húss.

⁵⁴ Guðlaug Vilbogadóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir, María Gísladóttir: *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*.

2.3 Húsakönnun

Borgarsögusafn vinnur húsakannanir í samræmi við ákvæði skipulagslaga, skipulagsreglugerð og leiðbeiningar Minjastofnunar Íslands um skráningu húsa og mannvirkja og gerð húsakannana, sem greint er frá hér að framan (sjá kafla 2.1).

2.3.1 Deiliskipulagssvæðið – Laugardalur – Þjóðarhöll

Þessi húsakönnun er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkurborgar vegna fyrirhugaðrar breytingar á deiliskipulagi lóðanna Engjavegar 6 (staðgreinireit 1.137.7301) og Engjavegar 8 (staðgreinireit 1.137.8201) vegna áforma um byggingu þjóðarhallar fyrir innanhússíþróttir og viðburði á svæðinu. Svæðið afmarkast skammt austan við Reykjaveg að vestan, af Engjavegi að norðan og austan og Suðurlandsvegi og gamla Múlavegi að sunnan (sjá mynd 1). Á svæðinu er annarsvegar Laugardalshöllin á Engjavegi 8 og hins vegar Íþróttamiðstöðin í Laugardal á Engjavegi 6, þar sem eru í dag fjögur mannvirki sem hýsa flestöll sérsambönd Íþróttasambands Íslands.

2.3.2 Núverandi byggð á svæðinu – Helstu einkenni og yfirbragð

Á svæðinu standa í dag alls sex hús, byggð á árunum 1958–2005 (sjá töflu 2). Byggingar við Engjaveg 6 eru tveggja til þriggja hæða steinsteypt hús, byggð í áföngum á árunum 1964–1986, og mynda heildstæða þyrpingu á svæðinu vestan Laugardalshallar. Laugardalshöllin, sem byggð var á árunum 1959–1964, er steinsteypt íþróttamannvirki með einkennandi steinsteyptu hálfkúlulaga þaki og er eitt helsta kennileiti á svæðinu. Byggingin er að mestu leyti óbreytt að frátöldum austurhluta sem var breytt fyrst með stækkun í tilefni af HM í handbolta 1995 og árið 2005 með viðbyggingu nýrrar frjálsíþróttahallar. Í frjálsíþróttahöllinni, sem byggð var árið 2005, eru steyptir útveggir upp að hæðarskilum fyrstu hæðar, þar á ofan eru burðarvirki útveggja úr stáli.

Byggingarnar voru flestar hannaðar af Gísla Halldórssyni arkitekt eða teiknistofu hans (Teiknistofunni h.f. Ármúla 6), en aðalhönnuður frjálsíþróttahallarinnar er Bjarni Snæbjörnsson, meðeigandi Teiknistofunnar T.ark (áður Teiknistofan hf. Ármúla 6) frá árinu 1995. Laugardalshöllin var samvinnuverk arkitektanna Gísla Halldórssonar og Skarphéðins Jóhannssonar.

Tafla 2. Núverandi hús á svæðinu

Staðfang	Fasteignanr.	Matshluti	Tegund	Notkun	Bygg.ár
Engjavegur 8	F2019522	01	Bygging	Íþróttahús	1964
Engjavegur 8	F2266544	02	Bygging	Íþrótt- og sýningarhús	2005
Engjavegur 6		01	Bygging	Skrifstofur	1964, 1974 ⁵⁵
Engjavegur 6		02	Bygging	Tengibygging	2012
Engjavegur 6		03	Bygging	Skrifstofur	1986 ⁵⁶
Engjavegur 6		04	Bygging	Skrifstofur	1991

Matshlutanúmer fyrir Engjaveg 6 eru fengin af Borgarvefsjá.⁵⁷

BYGGINGARTÍMABIL HÚSA Á SVÆÐINU

Mynd 21. Kort sem sýnir byggingartímabil húsa á deiliskipulagssvæðinu (innan strikalínu).

⁵⁵ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 280–283.

⁵⁶ Jón M. Ívarsson, Gísli Halldórsson – Minningar, menn og málefni, 280–283.

⁵⁷ Borgarvefsjá: <https://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja>.

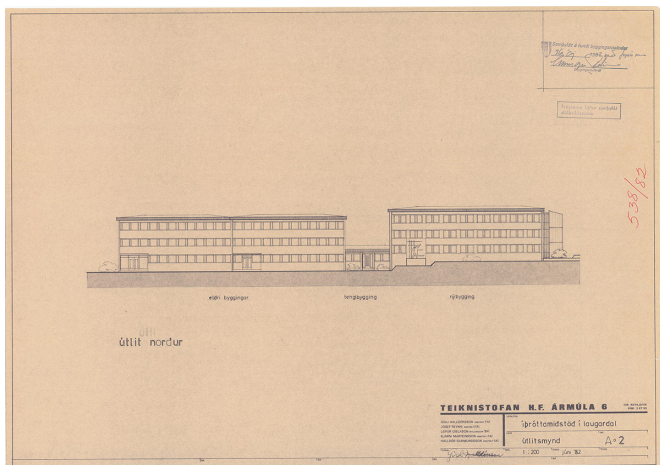
2.3.3 Húsaskrá: Laugardalur – Þjóðarhöll

Mynd 22. Afmörkun deiliskipulagssvæðisins.⁵⁸

⁵⁸ Grunnur úr Landupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Merking svæðis: Steinunn Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni Reykjavíkur.

Fyrsti eigandi ÍSÍ, ÍBR, KSÍ

Hönnun Gísli Halldórsson
arkitektUpphafleg notkun
Íþróttamiðstöð, skrifstofur

Upphafleg gerð

Tegund Steinsteyp
Klæðning Múrsléttað
Þakgerð Mænisþak
Þakklæðning Ál
Undirstöður Steinsteypur

Upphaflegt útlit

Þrílyft

Helstu breytingar

Hönnuðir breytinga

Saga

Árið 1961 gerðu ÍSÍ og ÍBR samstarfssamning um að byggja íþróttamiðstöð í Laugardal, vestan Laugardalshallar. Fyrsti áfanginn (mhl.01, austurendi) var fullgerður 1964. Fljótlega varð húsnæðið of lítið og 1970 var stærsta sambandið, KSÍ farið að huga að eigin byggingu. Þá var gert samkomulag um að ÍSÍ, ÍBR og KSÍ myndu sameinast um að byggja aðra byggingu jafnstóra þeirri fyrstu (2. áfangi, mhl.01, vesturhluti). Framkvæmdir hófust árið 1972 og þeim lauk árið 1974. Fljótlega var aftur farið að huga að frekari framkvæmdum. Skipuð var ný byggingarnefnd undir forystu Gísla Halldórssonar og ákveðið að byggja nýtt hús vestan við þegar gerðar byggingar (3.áfangi, mhl.03) ásamt tengingu á milli (mhl.02). Húsið var á þremur hæðum með kjallara að hluta. Á fyrstu hæð voru gistihvergi, á annarri hæð voru fundarsalir og kennslurými og skrifstofur ÍSÍ og Ólympíunefndar voru staðsettar á þriðju hæð. Gistirýmum fyrstu hæðar var fljótlega breytt í fundar- og skrifstofurými fyrir sársamböndin. Húsið var tekið í notkun 21. júní 1986 við hátíðlega athöfn.

Varðveislumat

Byggingarlist:

Miðlungs gildi. Hefðbundin og nútímaleg hönnun skrifstofubygginga frá seinni hluta 20. aldar.

Menningarsögulegt gildi:

Miðlungs. Íþróttamannvirki sem er hluti af sögu svæðisins og hefur sterka tengingu við félags- og menningarstarf í hverfinu.

Umhverfisgildi:

Miðlungs. Húsin standa í jaðri íþróttasvæðisins og mynda heildstæða þyrpingu.

Upprunaleg gerð:

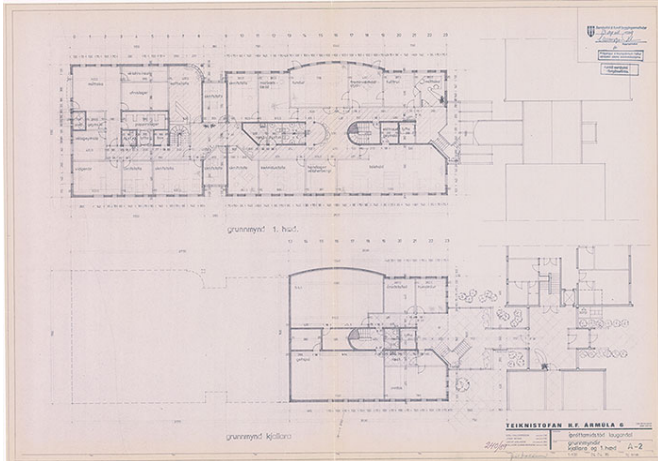
Hátt gildi. Húsunum hefur lítið verið breytt.

Varðveislugildi:

Húsin hafa miðlungs varðveislugildi.

Fyrsti eigandi ÍSÍ

Hönnun Teiknistofan HF, Ármúla 6

Upphafleg notkun
Íþróttamiðstöð, skrifstofur**Upphafleg gerð**

Tegund Steinsteyp
 Klæðning Múrsléttað
 Þakgerð Valmaþak
 Þakklæðning Ál
 Undirstöður Steinsteypur

Upphaflegt útlit

Tví- og
þrílyft

Helstu breytingar**Hönnuðir breytinga****Saga**

Um 1990 var farið að huga að fjórða og síðasta áfanga Íþróttamiðstöðvarinnar að Engjavegi 6. Húsið var reist sunnan við byggingar í þyrpingunni og tengt þeim með tengigangi. Húsið er stærsta hús Íþróttamiðstöðvarinnar, byggt sem skrifstofuhús. Byggingu hússins lauk árið 1992.

Varðveislumat

Byggingarlist: Miðlungs gildi. Hefðbundin og nútímaleg hönnun skrifstofubygginga frá seinni hluta 20. aldar.

Menningarsögulegt gildi: Miðlungs. Hluti af sögu uppbyggingar íþróttamannvirkja á svæðinu.

Umhverfisgildi: Miðlungs gildi. Byggingin stendur í jaðri íþróttasvæðisins, er hógvær í umhverfinu og myndar gott samspil með öðrum byggingum Íþróttamiðstöðvarinnar.

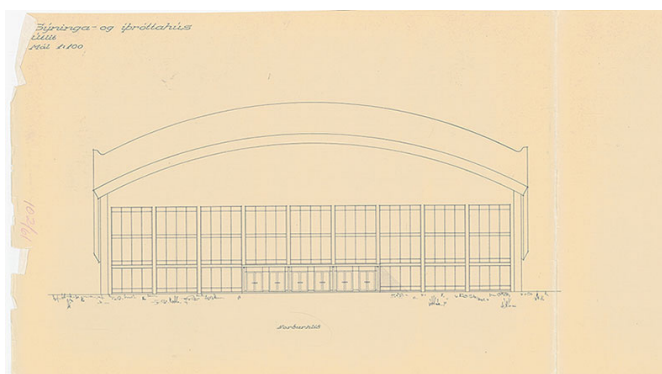
Upprunaleg gerð: Hátt gildi. Húsinu hefur ekki verið breytt.

Varðveislugildi: Húsið hefur miðlungs varðveislugildi.

Fyrsti eigandi Reykjavíkurborg, ÍBR

Hönnun Gísli Halldórsson,
Skarphéðinn Jóhannsson

Upphafleg notkun Íþróttahús og sýningarsalur

Upphafleg gerð

Tegund	Steinsteypt
Klæðning	Múrsléttað
Þakgerð	Flatt-/Bogaþak
Þakklæðning	Steypt
Undirstöður	Steinsteyptar

Upphaflegt útlit

Ein- og tvílyft

Helstu breytingar

1995 Viðbygging

Hönnuðir breytinga

Gísli Halldórsson arkitekt

Saga

Laugardalshöllin var teiknuð af arkitektunum Gísla Halldórssyni og Skarphéðni Jóhannssyni árið 1959 og reist af Reykjavíkurborg og Íþróttabandalagi Reykjavíkur á árunum 1959-1964. Þak Laugardalshallarinnar var ekki steypt fyrr en haustið 1963 og húsið var ekki vígt fyrr en í desember 1965 með landsleik Íslands og Sovétríkjanna.

Ákveðið var að steypa þak hússins og forma það sem hálfkúlu. Þakið var á sínum tíma stærsta steinsteypa kúlupak á Norðurlöndum.

Fyrsta viðbygging við upprunalegu Laugardalshöllina var byggð austan megin hússins til að fjölga áhorfendastæðum vegna HM í handbolta sem fram fór 1995.

Margir stórvíðburðir í íþróttum, listum og menningu hafa farið fram í Laugardalshöllinni. Skákeinvígi Bobbys Fischers og Boris Spasskys um heimsmeistaratitilinn árið 1972 er án efa einn sá stærsti. Stórhljómsveitin Led Zeppelin hélt þar eftirminnilega tónleika árið 1970 sem voru upphafið að komu margra þekktra tónlistamanna í höllina. Auk þess hafa oft verið haldnar þar stórar ráðstefnur ásamt vöru – og atvinnuvegasýningum af ýmsu tagi.

Árið 2003 var ákveðið að byggja nýtt frjálsíþróttahús austan megin við Laugardalshöllina. Nýja húsið tengist eldri Laugardalshöll um hliðarbygginguna sem gerð var árið 1995.

Varðveislumat

Byggingarlist:

Hátt gildi. Húsið er merkt samvinnuverkefni arkitektanna Gísla Halldórssonar og Skarphéðins Jóhannssonar. Meginserkenni hússins er hið einkennandi steinsteypa hálfkúlupak.

Menningarsögulegt gildi:

Hátt gildi. Íþróttamannvirki sem er hluti af sögu Laugardals sem útivistar- og íþróttasvæðis og hefur sterka tengingu við íþrótt- og félagsstarf í borginni.

Umhverfisgildi:

Hátt gildi. Byggingin er eitt helsta núverandi kennileiti á svæðinu. Nýbygging til austurs (mhl. 02) fellur vel að og er hógvær gagnvart eldri byggingu.

Upprunaleg gerð:

Hátt gildi. Núverandi hús er að mestu leyti óbreytt.

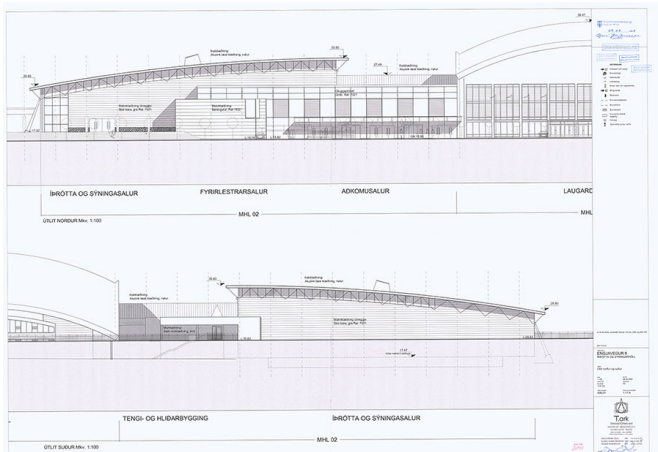
Varðveislugildi:

Húsið hefur hátt varðveislugildi. Lagt er til að það verði hverfisverndað í rauðum flokki: Einstök hús, húsaðir og götumyndir sem lagt er til að vernda með hverfisvernd í deiliskipulagi vegna byggingarlistalegrar, menningarsögulegrar og/eða umhverfislegrar sérstöðu þeirra.

Fyrsti eigandi Fasteignafélagið
Laugardalur ehf.

Hönnun Bjarni Snæbjörnsson
arkitekt

Upphafleg notkun
Íþróttahús og sýningarsalur

Upphafleg gerð

Tegund Steinsteyp/ stál
Klæðning Gler/Málmklæðn.
Þakgerð Boga-/flatt þak
Þakklæðning Ál-/pappi-möl
Undirstöður Steinsteypur

Upphaflegt útlit

Helstu breytingar

Hönnuðir breytinga

Saga

Hafist var handa við að reisa fjölnota sal, til frjálsíþrótta- og sýningaaðstöðu auk ráðstefnuaðstöðu austan við eldri Laugardalshöllina. Húsið tengist eldri Laugardalshöll um hliðarbygginguna sem gerð var sérstaklega fyrir HM í handbolta árið 1995. Aðkomusalurinn er í beinu framhaldi af forsal Laugardalshallar og mynda húsin þannig eina heild.

Varðveislumat

Byggingarlist:

Hátt gildi. Nútímaleg hönnun íþróttamannvirkis frá fyrri hluta 21. aldar.

Menningarsögulegt gildi:

Miðlungs. Íþróttamannvirki sem er hluti af sögu svæðisins og hefur sterka tengingu við félags- og menningarstarf í hverfinu.

Umhverfisgildi:

Miðlungs. Stærsta bygging á svæðinu sem fellur vel að og er hógvær gagnvart eldri byggingu.

Upprunaleg gerð:

Hátt gildi. Húsið er óbreytt að gerð.

Varðveislugildi:

Húsið hefur miðlungs til hátt varðveislugildi.

2.3.4 Varðveislumat fyrir hús og mannvirki

Í varðveislumati húsakönnunar er gerð grein fyrir *verndarstöðu* viðkomandi húsa og mannvirkja gagnvart lögum og gildandi deiliskipulagi sveitarfélags, þ.e. hvort hús eru friðlýst, friðuð, umsagnarskyld eða hverfisvernduð. Friðlýsing húsa og friðun húsa sem byggð eru 1923 og fyrr byggir á lögum um menningarminjar nr. 80/2012. Þar er jafnframt kveðið á um umsagnarskyldu vegna húsa sem byggð eru 1940 og fyrr.⁵⁹ Hverfisvernd er skilgreind í skipulagslögum nr. 123/2010.⁶⁰

Í húsakönnunum eru einnig, á grundvelli varðveislumats og niðurstöðu um varðveislugildi, gerðar tillögur um hverfisverndun húsa eða heilda sem síðan geta hlotið staðfestingu í deiliskipulagi. Hverfisvernd húsa og mannvirkja í Reykjavík byggir m.a. á borgarverndarstefnu Reykjavíkurborgar sem sett er fram í aðalskipulagi. Í *Aðalskipulagi Reykjavíkur 2040* er sett fram núgildandi borgarverndarstefna Reykjavíkurborgar og skilgreindir þeir verndarflokkar sem byggt er á við hverfisverndun húsa og byggðaheilda í Reykjavík.⁶¹ Þar er jafnframt allt svæðið innan gömlu Hringbrautar / Snorrabrautar skilgreint sem hverfisverndarsvæði. Um verndun á því svæði er auk þess stuðst við eldri húsverndarstefnu (Húsverndarskrá Reykjavíkur) sem gefin var út með *Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016*.⁶²

Við mat á varðveislugildi húsa og mannvirkja er stuðst við leiðbeiningar Minjastofnunar um gerð byggða- og húsakannana og skráningu húsa og mannvirkja.⁶³ Metnir eru eftirfarandi þættir og gildi hvers og eins metið *hátt, miðlungs* eða *lágt*: *Byggingarlistarlegt gildi, menningarsögulegt gildi, umhverfisgildi, upprunaleiki (upprunalegt gildi) og tæknilegt ástand*. Niðurstaða varðveislumats, þ.e. varðveislugildi húss, byggist síðan á innbyrðis mati á vægi hvers þáttar og vega þar þýngst gildi byggingarlistar, menningarsögu og umhverfis.

2.3.4.1 Verndarflokkar

Verndarflokkar sem byggja á lögum um menningarminjar nr. 80/2012:

Friðlýst hús og mannvirki – BLÁR FLOKKUR

Hús og mannvirki sem friðlýst eru með ákvörðun ráðherra samkvæmt 18. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012. Hús sem voru friðuð samkvæmt eldri lögum teljast nú einnig friðlýst.⁶⁴ Um friðlýsingu segir í 5. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012: „Friðlýsing fornleifa, húsa og mannvirkja getur falið í sér kvöð sem þinglýst er á fasteign og hefur þann tilgang að tryggja sem best varðveislu menningarminja.“

⁵⁹ Lög um menningarminjar nr. 80/2012, 29.–31. gr.

⁶⁰ Skipulagslög nr. 123/2010 2. gr. 1. mgr. 10. liður og nánar um framkvæmd í 12. gr., 6. mgr.

⁶¹ *Aðalskipulag Reykjavíkur 2040*, „A: Meginmarkmið um þróun byggðar“, sjá kaflann „Borgarvernd“, bls. 136–139 og viðauka 8 („Skilgreining verndarflokka vegna borgarverndar“). Sjá einnig fylgirit „B2: Borg fyrir fólk“, kaflann „Borgarvernd“, bls. 164–167. Sjá vef Reykjavíkurborgar: <http://reykjavik.is/aðalskipulag>.

⁶² *Húsvernd í Reykjavík. Svæðið innan Hringbrautar / Snorrabrautar*. Þemahefti með *Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016*.

⁶³ Guðlaug Vilbogaóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir, María Gísladóttir: *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*.

⁶⁴ Friðlýst hús eru á skrá hjá Minjastofnun Íslands og þar er getið um friðunarár og hvaða hluti byggingar er friðaður, sjá: www.minjastofnun.is → Hús og mannvirki → Friðlýst hús og mannvirki → Reykjavík.

Friðuð hús og mannvirki – FJÓLUBLÁR FLOKKUR

Öll hús og mannvirki sem byggð voru árið 1923 og fyrr eru friðuð samkvæmt 29. gr. laga um menningarminjar nr. 80/201. ⁶⁵ Óheimilt er að raska friðuðum húsum og mannvirkjum, spilla þeim eða breyta, rífa þau eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands. Athuga skal að heimildir geta verið um annað byggingarár en það sem gefið er upp í Fasteignaskrá. ⁶⁶

Umsagnarskyld hús – APPELSÍNUGULUR FLOKKUR

Hús sem hvorki eru friðuð né friðlýst en byggð 1940 eða fyrr eru umsagnarskyld samkvæmt 30. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012, þ.e. eigendum þeirra er skylt að leita umsagnar Minjastofnunar Íslands ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Verndarflokkar sem byggja á hverfisvernd skv. skipulagslögum nr. 123/2010 og borgarverndarstefnu Reykjavíkur í AR 2040:⁶⁷

Í *Aðalskipulagi Reykjavíkur 2040* er sett fram nügildandi borgarverndarstefna Reykjavíkurborgar og skilgreindir þeir verndarflokkar sem byggt er á við hverfisverndun húsa og byggðaheilda í Reykjavík: ⁶⁸

Einstök hús, húsaraðir og götummyndir - RAUÐUR FLOKKUR

Einstök hús, húsaraðir og götummyndir sem lagt er til að vernda með hverfisvernd í deiliskipulagi vegna byggingarlistarlegrar, menningarsögulegrar og/eða umhverfislegrar sérstöðu þeirra. ⁶⁹

Samstæður húsa og heildir - GULUR FLOKKUR

Samstæður húsa og heildir sem lagt er til að vernda með hverfisvernd í deiliskipulagi vegna umhverfislegrar sérstöðu þeirra. ⁷⁰

Ákvæði um hverfisvernd í skipulagslögum nr. 123/2010:

I. kafli, 2. gr.: „Hverfisvernd: Ákvæði í svæðis-, aðal- eða deiliskipulagi um verndun sérkenna eldri byggðar, annarra menningarsögulegra minja eða náttúruminja.“

IV. kafli, 12. gr.: „Ef talin er þörf á að vernda sérkenni eldri byggðar eða annarra menningarsögulegra minja, náttúruminja, náttúruferna eða gróður vegna sögulegs, náttúrulegs eða menningarlegs gildis við gerð skipulagsáætlunar, án þess að um friðun sé að ræða samkvæmt öðrum lögum, skal setja í viðkomandi skipulagsáætlun ákvæði um hverfisvernd.“

⁶⁵ Lög um menningarminjar nr. 80/2012; Vef. Minjastofnun Íslands. „Friðuð hús og mannvirki.“

⁶⁶ Komi upp vafamál í tengslum við byggingarár húsa í Reykjavík má leita upplýsinga hjá Borgarsögusafni Reykjavíkur í gegnum netfangið minjavarsla@reykjavik.is.

⁶⁷ *Aðalskipulag Reykjavíkur 2040*, „A: Meginmarkmið um þróun byggðar“, sjá viðauka 8 („Skilgreining verndarflokka vegna borgarverndar“). Sjá vef Reykjavíkurborgar: <http://reykjavik.is/aðalskipulag>.

⁶⁸ Reykjavíkurborg, *Aðalskipulag Reykjavíkur 2040*. Greinargerð, 140–143 („Borgarvernd“); Viðaukar, 52 („Viðauki 8. Skilgreining verndarflokka vegna borgarverndar“); Fylgirit B2: Borg fyrir fólk, 164–167.

⁶⁹ Áður: **grænn** flokkur: Verndun 20. aldar bygginga, **rauður** flokkur: Tillaga að friðun og **dökkgulur** flokkur: Verndun götummynda, sjá *Húsvernd í Reykjavík*, þemahefti með *Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016*.

⁷⁰ Áður: **ljósgulur** flokkur: Verndun byggðamynsturs og **milligulur** flokkur: Verndun svæða, sjá *Húsvernd í Reykjavík*, þemahefti með *Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016*.

Það er skilningur Borgarsögusafns að tilgangur hverfisverndar sé ekki að koma í veg fyrir allar breytingar á verndaðri byggð heldur sé hún *tæki minjavörslu og skipulagsyfirvalda til að vekja athygli á, leiðbeina um og standa vörð um sérkenni og sérstöðu eldri byggðar*, til að draga fram þau einkenni og gæði sem veita henni sérstöðu eða ljá henni heildstætt yfirbragð og tryggja að tekið sé mið af þeim sérkennum, einkennum og gæðum við viðhald eða breytingar þannig að þau verði varðveitt til framtíðar.

2.3.4.2 Verndarstaða húsa og mannvirkja á svæðinu gagnvart lögum um menningarminjar

Húsin á deiliskipulagssvæðinu eru byggð eftir 1940 og falla því ekki undir verndarákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012. (VII. kafli. Verndun og varðveisla húsa og mannvirkja, 29. og 30. gr.).

2.3.4.3 Niðurstöður um varðveislugildi og tillögur um hverfisvernd húsa og heilda⁷¹

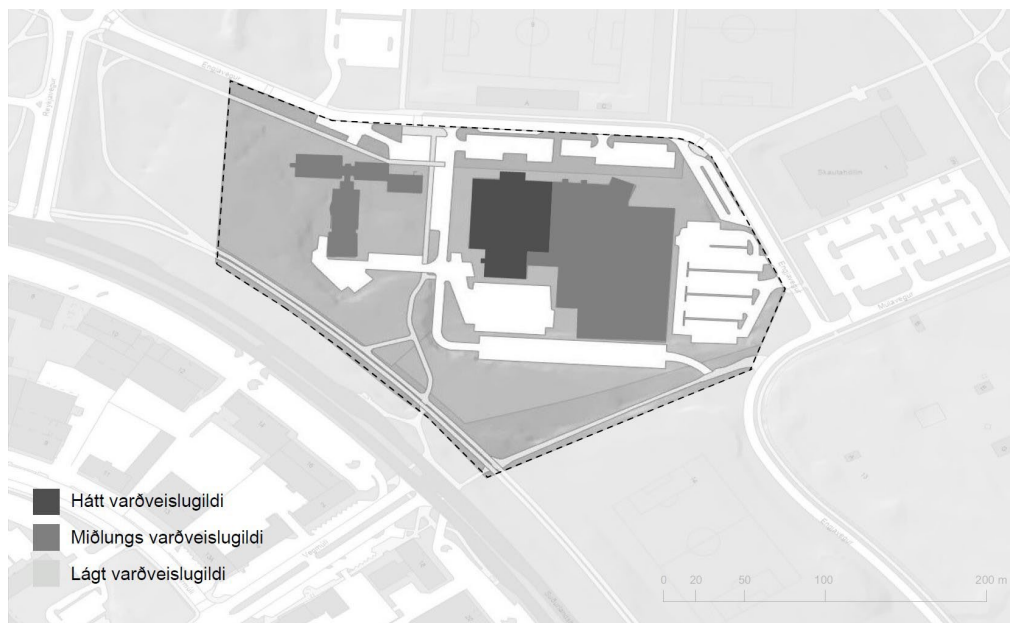
Eftirfarandi eru niðurstöður varðveislumats Borgarsögusafns fyrir hús og heildir á deiliskipulagssvæðinu, sem tekur til lóðanna Engjavegar 6 og Engjavegar 8:

Laugardalshöll hin eldri, sem byggð var á árunum 1958–1965 og var samvinnuverk arkitektanna Gísla Halldórssonar og Skarphéðins Jóhannssonar, hefur hátt varðveislugildi sem mikilvæg bygging í íslenski byggingarlistasögu, menningar- og íþróttasögu og eitt helsta kennileiti á svæðinu. Meginsérkenni byggingarinnar er hið einkennandi steinsteypa hálfkúlupak sem hallar aflíðandi til suðurs, en lögun þess er einkum sýnileg úr suðvestri, frá Suðurlandsbraut, þeim megin sem gert ráð fyrir hinni nýju þjóðarhöll

Önnur mannvirki á svæðinu hafa nokkuð menningarsögulegt gildi, en að samanlögðum þeim fjórum þáttum sem taka til varðveislumats hafa þau miðlungs varðveislugildi og teljast ekki hafa slíkt gildi að ástæða sé til að gera sérstaka tillögu um verndun þeirra.

⁷¹ Borgarsögusafn (áður Árbæjarsafn) hefur unnið út frá því að tillögur um hverfisverndun húsa og heilda sem settar eru fram í húsakönnunum safnsins séu viðbót við og endurskoðun á húsverndarstefnu Reykjavíkur, eða svokallaðri Húsverndarskrá Reykjavíkur. Húsverndarskrá Reykjavíkur var upphaflega gefin út í þemaheftinu *Húsvernd í Reykjavík, svæðið innan Hringbrautar / Snorrabrautar* sem fylgdi *Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016*. Þar segir: „Húsverndarskráin er grunnur að framtíðarstefnumótun í húsverndarmálum í Reykjavík og mun hún verða staðsett á Árbæjarsafni. Tillögur um verndun og friðun eru gerðar á grundvelli hennar og mun hún verða yfirfarin með reglulegu millibili“ (bls. 9). Tillögur um hverfisvernd sem settar eru fram í húsakönnunum Borgarsögusafns eru færðar inn í Landupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR) og eru sýnilegar í Borgarvefsjá.

VARÐVEISLUGILDI HÚSA Á DEILISKIPULAGSSVÆÐINU⁷²

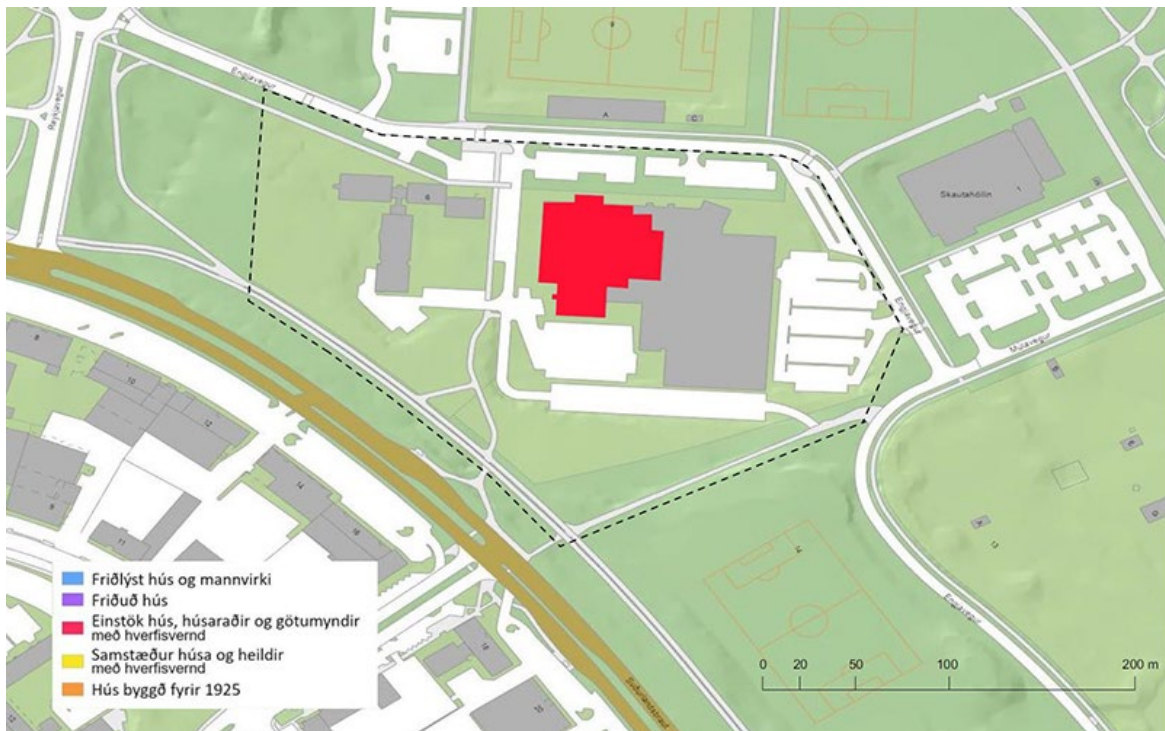
⁷² Kort unnið á grunn úr Landupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR), sjá Borgarvefsjá: <https://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja>. Kortavinnsla: Steinunn Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni.

Lagt er til að Laugardalshöll (Engjavegur 8, mhl.01) verði vernduð í rauðum flokki: Einstök hús, húsaðir og götummyndir sem lagt er til að vernda með hverfisvernd í deiliskipulagi vegna byggingarlistalegrar, menningarsögulegrar og/eða umhverfislegrar sérstöðu þeirra.

Mikilvægt er að fram komi í skilmálum deiliskipulags að við hönnun og útfærslu fyrirhugaðrar þjóðarhallar á svæðinu, sem vegna stærðar sinnar og mikillar nálægðar við Laugardalshöllina mun hafa í för með sér miklar breytingar á umhverfi eldri byggingarinnar, skuli tekið tillit til hönnunar og ásýndar hinnar eldri byggingar. Mikilvægt er að þess verði gætt við skipulag og hönnun svæðisins og hinnar nýju byggingar, að hún beri hina eldri ekki ofurliði, þannig að Laugardalshöllin muni áfram geta notið sín sem kennileiti með hátt byggingarlistalegt gildi.

HVERFISVERND Á DEILISKIPULAGSSVÆÐINU – TILLÖGUR BORGARSÖGUSAFNS: ⁷³

⁷³ Kort unnið á grunn úr Landupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR), sjá Borgarvefsjá: <https://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja>. Kortavinnsla: Steinunn Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni.

Heimildaskrá

Óprentaðar / Óútgefnar heimildir

Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Brunabótavirðingar Reykjavíkur.

Aðf. 738. Bók 1915–1917. Sjá vef Borgarskjalasafns,
<https://www.borgarskjalasafn.is/static/files/Midlun/Brunabotavirdingar/Brunavirdingar/738-bok-26-05-1915-til-10-11-1917-adfnr-738.pdf>, sótt 16.janúar 2024.

Aðf. 739. Bók 1917–1920. Sjá vef Borgarskjalasafns,
<https://www.borgarskjalasafn.is/static/files/Midlun/Brunabotavirdingar/Brunavirdingar/739-bok-23-11-1917-til-13-11-1920-adfnr-739.pdf>, sótt 16.janúar 2024.

Skjöl bæjarráðs um erfðafestulönd (E-skjöl)

Laugabrekka (E/4).

Múli (E/2).

Skjöl byggingarnefndar og byggingarfulltrúa (B-skjöl)

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Húsaskrá Reykjavíkur. Rafræn skrá og gagnasafn.

Kortasafn.

Ýmis kort og uppdrættir.

Ljósmyndasafn Reykjavíkur.

Ljósmyndir úr safneign.

Skjalaver Reykjavíkurborgar Höfðatorgi

Skipulagsuppdrættir (Uppdráttasafn umhverfis- og skipulagssviðs).

Teikningasafn byggingarfulltrúans í Reykjavík.

Aðaluppdrættir.

Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkur

Finnur Kristinsson: „Drög að skipulagssögu Reykjavíkur“. Óútgefið handrit. Reykjavík:

Borgarskipulag Reykjavíkur, 1995.

Prentaðar / útgefnar heimildir

„Búast má við stórbættum árangri“, *DV*, 4. apríl 2005

„Búskap hætt í Laugardal“, *Tíminn*, 14.sept. 1963

„4 býli verða að hverfa“, *Alþýðublaðið*, 15.sept. 1963

Einar S. Arnalds. *Reykjavík: Sögustaður við Sund*. 4. bindi (Lykilbók). Reykjavík:

Bókaútgáfan Örn og Örlygur hf., 1989.

Eggert Þór Bernharðsson. *Saga Reykjavíkur: Borgin: 1940–1990*. Fyrri hluti. Reykjavík:

Iðunn, 1998.

„Frjálsíþróttahöll og keppnislaug“, *Fréttatíminn* 29.júlí 2003.

- Gísli Halldórsson og Margrét Leifsdóttir. *Gísli Halldórsson arkitekt*. Reykjavík: Gísli Halldórsson, 2009.
- Guðlaug Vilbogaðóttir, Guðný Gerður Gunnarsdóttir og María Gísladóttir. *Húsaskráning – Huginn – Húsakönnun*. Leiðbeiningar 2. Reykjavík: Minjastofnun Íslands, 2019.
- Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir. *Byggðakönnun. Borgarhluti 4 – Laugardalur*. Skýrsluröð Borgarsögusafns Reykjavíkur, skýrsla 162. Reykjavík: Borgarsögusafn Reykjavíkur, 2013.
- Jón M. Ívarsson. *Gísli Halldórsson: Minningar, menn og málefni*. Reykjavík: Tómasarhagi 31, 2005.
- Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Tóku gildi 1. janúar 2013. Sjá lagasafn á vef Alþingis: <https://www.althingi.is/lagasafn/>.
- Páll Línal: *Reykjavík: Sögustaður við Sund*. 2. bindi (H-P). Reykjavík: Bókaútgáfan Örn og Örlygur hf., 1987.
- Reykjavíkurborg. *Aðalskipulag Reykjavíkur 2040*. Reykjavík: Reykjavíkurborg, 2021.
- Reykjavíkurborg (Borgarskipulag Reykjavíkur). *Aðalskipulag Reykjavíkur 1990–2010*. Reykjavík: Borgarskipulag Reykjavíkur, 1992.
- Reykjavíkurborg (Borgarskipulag Reykjavíkur). *Húsvernd í Reykjavík. Svæðið innan Hringbrautar/Snorrabrautar*. Þemahefti með Aðalskipulagi Reykjavíkur 1996–2016. Reykjavík: Borgarskipulag Reykjavíkur, 1998.
- „Skemmtigarður og íþróttasvæði Reykjavíkur“, *Þjóðviljinn*, 7. ágúst 1943.
- Skipulagslög nr. 123/2010, <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2010123.html>, sótt 15. september 2023.
- Skipulagsreglugerð nr. 90/2013, <https://island.is/reglugerdir/nr/0090-2013>, sótt 15. september 2023.
- Þorgrímur Gestsson: *Mannlíf við Sund: Býlið, byggðin og borgin*. Reykjavík: Íslenska bókaútgáfan, 1998.

Vefheimildir / rafræn gögn / kortasjár

- Borgarvefsjá: <http://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja/>.
- Fasteignaskrá á vef Þjóðskrár Íslands: <https://skra.is/fasteignir/>.
- Lagasafn á vef Alþingis: <https://www.althingi.is/lagasafn/>.
- Reykjavíkurborg.
- Skipulagssjá Reykjavíkurborgar: <https://borgarvefsja.reykjavik.is/skipulagssja/>.
- Teikningavefur, <https://borgarvefsja.reykjavik.is/borgarvefsja/>.

Stafrænt blaða- og tímaritasafn Landsbókasafns Íslands – Háskólabókasafns o.fl.:
<http://timarit.is/>.

Teikningavefur Reykjavíkurborgar: <https://teikningar.reykjavik.is/fotoweb/>.

Vefur Skjalavers Reykjavíkurborgar: <http://skjalasafn.reykjavik.is/fotoweb>.

Vefur Borgarsögusafns Reykjavíkur: <https://borgarsogusafn.is/utgafa/skyrslur>.

Vefur Landmælinga Íslands: <https://www.lmi.is/>.

Vefur Minjastofnunar Íslands: <http://www.minjastofnun.is/>.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur

- 190 Sólrún Inga Traustadóttir: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2017*. Rvk. 2018.
- 191 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfnesvík Þerneyjarsundi*. Rvk. 2018.
- 192 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna athafnasvæðis á Hólmsheiði*. Rvk. 2018.
- 193 Anna Sofía Kristjánsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Köllunarklettur Þ47. Héðinsgata, Köllunarklettsvegur, Sundagarðar, Sæbraut*. Rvk. 2018.
- 194 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags á Stórahnjúk Úlfarsfelli*. Rvk. 2018.
- 195 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags á bæjarstæði Mógilsár*. Rvk. 2019.
- 196 Anna Sofía Kristjánsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Dunhagi, Hjarðarhagi, Tómasarhagi. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2019.
- 197 Sólrún Inga Traustadóttir o.fl.: *Fornar rætur Árbæjar – Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2018*. Rvk. 2019.
- 198 Anna Sofía Kristjánsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Sjómannaskólareitur. Nóatún, Háteigsvegur, Vatnsholt, Skipholt. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2019.
- 199 Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning á lóð fyrir innsiglingamerki á Gufuneshöfða*. Rvk. 2019.
- 200 Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Nauthólsvík og Nauthólsvíkurvegur. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2019.
- 201 Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning á hluta jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi vegna deiliskipulags*. Rvk. 2019.
- 202 Sólrún Inga Traustadóttir, Almar Smári Óskarsson, Anna Sofía Ingólfsdóttir, Björn Ari Örvarsson, Ísak Freyr Valsson, Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir, Katrín Alda Ámundadóttir, Snædis Sunna Thorlacius: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Framvinduskýrsla 2019*. Rvk. 2020.
- 203 Anna Lís Guðmundsdóttir, Alma Sigurðardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ellilðaárdalur. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2020.
- 204 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Nýi-Skerjafjörður. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2021.
- 205 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Göngustígur í Öskjuhlíð. Fornleifaskrá*. Rvk. 2020.
- 206 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Skúlagata – Frakkastígur 1. Fornleifaskrá*. Rvk. 2020.
- 207 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá Bæjarhálsi austur að Hólmsá. Fornleifaskrá*. Rvk. 2020.
- 208 Alma Sigurðardóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Veðurstofuhæð. Húsakönnun*. Rvk. 2021.
- 209 Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Veðurstofuhæð. Fornleifaskrá*. Rvk. 2022.
- 210 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Laugavegur sem göngugata 2. áfangi. Fornleifaskrá*. Rvk. 2021.
- 211 Alma Sigurðardóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ártúnshöfði. Svæði 1-4. Húsakönnun*. Rvk. 2021.
- 212 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Ártúnshöfði. Fornleifaskrá*. Rvk. 2021.
- 213 Sólrún Inga Traustadóttir, Ásta Rakel Viðarsdóttir, Þóra Kristín Briem, Jakob Kristján Þrastarson, Ögn Þórarinsdóttir: *Fornar rætur Árbæjar – Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2020*. Rvk. 2021.
- 214 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Holtsgata 10-12 og Brekkustígur 16. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2021.
- 215 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskrá. Vesturgata - Framkvæmdarsvæði frá Stýrimannastíg að Bræðraborgastíg og þaðan niður að Hlésgötu*. Rvk. 2021.
- 216 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir, María Gísladóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 6 – Breiðholt*. Rvk. 2021.
- 217 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Rauðhólar. Fornleifaskrá*. Rvk. 2021.
- 218 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Sörlaskjól. Fornleifaskrá*. Rvk. 2021.
- 219 Sólrún Inga Traustadóttir, Albína Hulda Pálsdóttir, Brynja Arnadóttir, Gavin Lucas, Sigþór Bjarmi Geirsson, Torbjörn Brorsson: *Fornar rætur Árbæjar – Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2021*. Rvk. 2022.
- 220 Salvör Jónsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Stúdentagarðar við Eggertsgötu. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2022.
- 221 Alma Sigurðardóttir: *KR-svæðið – Frostaskjól 2-6. Húsakönnun*. Rvk. 2022.
- 222 Salvör Jónsdóttir: *Keldur og Keldnaholt. Húsakönnun*. Rvk. 2022.
- 223 Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir, Guðlaug Erna Jónsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2023.
- 224 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskrá. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2023.
- 225 Sólrún Inga Traustadóttir, Daníel Freyr Ívarsson, Guðrún M. Eyfjörð Skarphéðinsdóttir, Ingvar Örn Magnússon, Jóhanna Teuffer, Margrét Rós Svansdóttir: *Fornar rætur Árbæjar – Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2022*. Rvk. 2023.
- 226 Guðlaug Erna Jónsdóttir og Salvör Jónsdóttir: *Bensinstöðvar á uppbyggingarlóðum. Húsakönnun*. Rvk. 2023.
- 227 Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Leirtjörn vestur. Fornleifaskrá*. Rvk. 2023.
- 228 Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning fyrir skotsvæði á norðanverðu Álfnesi*. Rvk. 2023.
- 229 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Klöpp – Skúlagata. Fornleifaskrá*. Rvk. 2023.
- 230 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna Borgalínu – Lotu 1. Ártúnshöfði – Fossvogur*. Rvk. 2023.
- 231 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Þjóðarhöll. Fornleifaskrá*. Rvk. 2023.